

RAAMAT EESTI RAHAST JA RAHA OLEMUSEST ÜLDSE

Raimund Hagelberg
“Raha meie elus”
Eesti Pank, Tallinn 2002

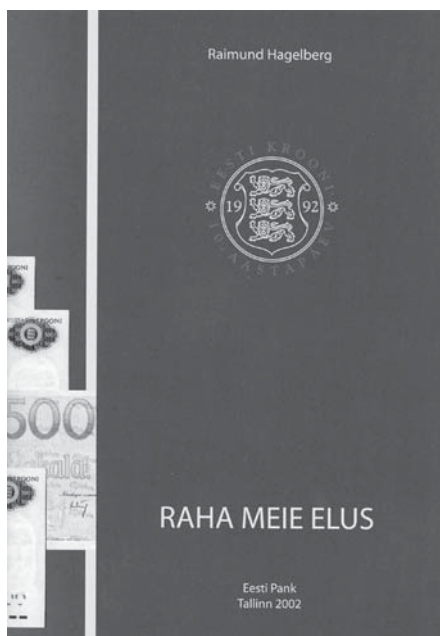
Juubeliküllases kroonisuves jäi teenimatult suurema tähelepanuta üks väärt omamaine kirjalisa, mis aitab avada rahapoliitika sisu nii spetsialistidele kui ka laiemale üldsusele. See viga tuleb parandada! Näiliselt lihtsa pealkirja taha on aastail 1990–1998 Eesti Panga nõukogu liige olnud akadeemik Raimund Hagelberg peitnud mitmeid lugemist väärt arutlus-käike meie enda raha arenguloost, kuid sel raamatul on kahtlemata ka üldmajanduslikum ja isegi -sotsiaalsem mõõde.

■ Mis raamat see on? ■

“Raha meie elus” ei ole rahateooria õpik. Mahu poolest ta ei saagi seda olla. Kuid ega see raamat püri seda olema ka sisuliselt. Samal ajal ei ole tegu ka lihtsalt elukogenud majandusteoreetiku eluvaatlustega, kuigi esmapilgul võiks ka selline petlik ja lihtsustav mulje jääda.

Kohe kindlasti ei tasuks Raimund Hagelbergi raamatut vaadelda kui Eesti raha ajaloo ülevaadet, ehkki paljuski põimub “süžee” ümber sõjaeelse ja praeguse krooni. Tänu autori kaheldamatult unikaalsele positsioonile krooni taaskäibele tuleku protsessis (R. Hagelberg oli alates 1990. aastast aktiivselt tegev Eesti Panga tegevuse käivitamisel ja 1992. aasta rahareformi korraldamisel) on tal võimalik avada mõningaid huvipakkuvaid vaatenurki. Ent kuidas ka ei kipuks raamatut ajalooliseks lugemisvaraks taandama, ei ole see minu arvates kuidagi autori käsittluse põhisisu.

Mis raamat see siis on? Eelkõige on tegu ambitsioonika katsega valgustada mõningaid keskseid rahapoliitika edukust määravaid ühiskondlikke, poliitilisi ja majanduslikke protsesse, määratlada neis see põhiline, mis tagab rahapoliitika teostamise edukuse.

Selles mõttes pole tegu tavapärase analüüsiga. Pigem on see autoriteetne seisukohavõtt keskpankanduse mõnes põhiküsimuses, milleks autoril on kõik elukogemuslikud ja professionaalsed eeldused. Selles mõttes sobiks raamat pigem suunistandvaks ülevaateks mõne programmkõne jaoks neile, kes otseselt või kaudselt rahapoliitikat mõjutavad.

Pigem on see autoriteetne seisukohavõtt keskpankanduse mõnes põhiküsimuses, milleks autoril on kõik elukogemuslikud ja professionaalsed eeldused.

■ Keskmes on majanduspoliitika terviklikkus, usaldusväärsus ja tagatus

Raimund Hagelberg avab raudse järjekindlusega “kuiva tõe” rahast. Kaldumata liigsesse detailsusesse, manab ta selge pildi raha rollist meie elus – poliitikas ja rahvamajanduse arengusuundade toetamisel – ning sellest, kuidas tekitatakse usku raha stabiilsusesse.

Kui üritada autori käsitlust raha stabiilsust tagavatest teguritest kolme põhiteesi koondada, siis tundub, et esimene neist oleks **vajadus majanduspoliitika terviklikkuse järele**. Raha võib olla võimas faktor majanduselu korraldamisel, kuid ta ei saa eksisteerida eraldi muust majanduskeskkonnast. Ehk teisisõnu – majandus- (ja muu) riiklik poliitika ei saa lootma jääda sellele, et kui eksisteerib stabiilne rahasüsteem, siis võib muus osas “lulli lüüa”.

Teise olulise järeldusena eristub **järjekindluse ja usaldusväärsuse** motiiv. Raha stabiilsus on piisavalt tõsine asi, et sellega võiks mängida. Kord kaotatud usaldust on raske taastada. Kuid tuleb ka aru saada, et stabiilne raha oma täiuses ei teki üleöö. Isegi kui rahasüsteemi võib üleöö paika saada ning lühikese aja vältel ka suurt edu saavutada, siis stabiilsus vajab kujunemiseks aega ja järjekindlust üksikelementide kokkupõimimisel.

Tehnilisema aspektina on raamatus kõige võimukamalt kajastatud küsimus **reservidest**. On ju raha näol tegemist kellegi kohustusega kellegi teise ees ning seepärast pole usaldusväärssust võimalik tagada “õhu ja armastusega”. Tagatiseks saab siiski olla vaid midagi üsna konkreetset ja püsiväärtust omavat. Ning kui väga ka tahaks üksnes korra reservidest “pisut näpistada”, kipub vastulöökk selle eest olema kiire ja karm.

■ Veel mõned tunnusjooned ■

Autori käsitlusel on ka mitu kaudsemat tugevust.

Esimene tuleneb muidugi lihtsalt akadeemiku suurtest kogemustest. Noorema põlve majandusteadlastel on raske, kui mitte lausa võimatu hoomata erinevate ajastute sisulisi põimumisi niisama hästi, kui seda teeb Raimund Hagelberg. Kuidas saakski teisiti olla, kui noorematel kolleegidel pole (veel?) olnud võimalust neid protsesse oma silmaga näha ja tunnetada?

Teine tugev külg on valitud teema käsituslaad. Kuigi sellega ei pruugi igal hetkel ja igas nüansis ju ka nõustuda, on siiski tähtis, et R. Hagelberg on säilitanud nii raamatu ülesehituses

kui ka keeles oma küllaltki eripärase käsitluse ning stiili. Mõneti võiks seda isegi pisut vanamoodsaks ehk ehtsaks akadeemiliseks stiiliks nimetada. Praeguse majanduspoliitilise diskussiooni üldstandardiga harjunule võib see ehk ka pisut raskestijälgitav olla. Kuid tegelikult mõjub autori omapära pigem värskendavalt.

Kuid tähelepanu! Raamatu kogu sõnumist arusaamiseks ei tohiks piirduda pelgalt mõne lõigu lugemisega ega otsida ka lühikokkuvõtet. Kohe kindlasti tasub seda lugeda ühe hooga algusest lõpuni. Siis pääseb ka autori eripärane käsitluslaad piisavalt mõjule ning joonistab ühtse tervikpildi.

* * *

Kas R. Hagelbergi sulest ilmunud “Raha meie elus” oli ka omamoodi kaabukergitus hüvastijätuks Eesti Pangale? Teatavasti ta ju loobus (oma sõnul lõplikult) Eesti Panga nõuniku kohast ja vahetas seitsmekümne viie aastasena pangatöö väljateenitud pensionipuhkuse vastu. Võib-olla. Kui nii, siis on see raamat väärikas lõppakord.

Märten Ross